

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Kratka zgodovina oddelka in predmet poučevanja

Na Slovenskem imamo bogato tradicijo razvoja etnoloških in antropoloških znanj in pristopov, ki so jih od 16. do zgodnjega 20. stoletja razvijali nekateri evropsko (pri)znani pisci (omeniti velja Žigo Herbersteina, Janeza Vajkarda Valvasorja, Antona Tomaža Linharta, Frana Miklošiča, Gregorja Kreka, Karla Štreklja in Matija Murka), in tudi prvi profesionalni znanstveni instituciji: Kranjski deželni muzej že od leta 1824 in Mariborski pokrajinski muzej od 1909, v katerih so ravnatelji in kustosi gojili etnografijo in zbirali t. i. etnografsko blago. Vendar je etnologija kljub temu dobila svoje mesto na ljubljanski univerzi sorazmerno pozno – in tudi po tem je bil njen položaj v primerjavi z drugimi t. i. nacionalnimi vedami šibkejši. Za pridobitev naziva univerzitetnega profesorja na Filozofski fakulteti si je že od leta 1920 prizadeval Niko Zupanič (1876–1961), ki je bil kljub pozitivnim mnenjem o svojem etnološkem, antropološkem in etnografskem delu zaradi različnih razlogov večkrat zavržen. Predavanja iz etnologije z etnografijo je Niko Zupanič začel šele leta 1940, ko je bil predmet sprejet v izpitni red fakultete, a so bila zaradi vojne predavanja prekinjena že v drugem semestru. Predmetnik, ki ga je po ponovnem začetku predavanj jeseni leta 1945 zasnoval Zupanič, kaže na moderno zasnovan študij z izrazito komparativno antropološko usmeritvijo.

Po Zupaničevi upokojitvi leta 1957 je takratno katedro za etnologijo prevzel prvi doktorant etnologije na Slovenskem, Vilko Novak (1909–2003), ki je bil sicer na oddelku kot asistent zaposlen že od leta 1948 in kot docent od leta 1954. Novak je sledil široki komparativni

Zupaničevi zasnovi predmetnika, čeprav so se že od študijskega leta 1952/53 predavanja prevešala v prikaze slovenske ljudske kulture, poleg predavanj o obči etnologiji pa je Novak uvedel še sistematična predmeta o etnologiji južnih Slovanov in etnologiji narodov Evrope. Komparativne vidike vede so v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja ohranjala tudi predavanja z zunajevropskimi tematikami.

Položaj na oddelku se je ponovno spremenil leta 1960 s prihodom asistenta Slavka Kremenška, ki je leta 1980 postal redni profesor. S tem je bila poleg katedre za regionalno etnologijo zasedena še katedra za občo in neevropsko etnologijo. Kremenšek je opustil ozko razumevanje ljudske kulture, ki so ga dotlej povezovali le s podeželjem, in uveljavil proučevanje delavske in urbane kulture, po čemer je »ljubljska etnološka šola« zaslovela tudi zunaj takratnih jugoslovanskih okvirov, na drugi strani pa se je naslonil na historicistično metodološko paradigmo. Izjemno pomembna je bil njegova usmeritev v proučevanje življenja v mestnih in delavskih naseljih. Njegova raziskava v ljubljanskem naselju Zelena jama tudi v mednarodnih okvirih sodi med pionirska dela na področju urbane etnologije in antropologije. Njegovo delo na oddelku in v slovenski etnologiji je bilo povezano s pomembnimi premiki na področju metodologije in s kritičnim premislekom predmeta etnološkega dela, njegova metodološko utemeljena in tudi inovativna definicija vede pa je od šestdesetih let dalje omogočala odpiranje novih znanstvenih obzorij slovenske etnologije. Način življenja (ki ga je kot predmet etnologije sočasno s Kremenškom razvijal tudi Angelos Baš) in ljudska kultura sta pod njegovim vplivom v Sloveniji (p)ostala temeljna etnološka koncepta vse do konca osemdesetih let.

Šele nadaljnja kadrovska širitev oddelka v osemdesetih letih 20. stoletja je omogočala tudi širitev tematskih področij, med katerimi je bila posebej pomembna zunajevropska etnologija. Leta 1974 je začel predavati dr. Zmago Šmitek (redni profesor od leta 1995), leta 1978 dr. Janez Bogataj (redni profesor od leta 1998) in leta 1984 dr. Božidar Jezernik (redni profesor od 1999). Z oddelkom pa je redno sodeloval tudi dr. Angelos Baš (redni profesor od 1984).

Do naslednjega večjega premika v razvoju oddelka je prišlo v akademskem letu 1990/91, ko se je oddelek preimenoval v Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo. To je bilo v tistem času nujno, saj se dotedanje raziskovalno delo in študijske vsebine niso bistveno razlikovale od področij, ki so jih na zahodu imenovali socialna ali kulturna antropologija. V poznejših letih so temu zgledu sledili malodane vsi podobni oddelki v srednji in vzhodni Evropi. Ob spremembi študijskih programov v študijskem letu 1994/95 je bil ob dotedanjem dvopredmetnem študiju uveden tudi samostojni študij etnologije in kulturne antropologije. Tak razvoj je spremljala živahna, mestoma celo žolčna razprava v strokovnih in znanstvenih revijah, saj so preimovanje oddelka nekateri odklanjali. S časovne distance pa je jasno, da je uvedba antropologije omogočila kvalitativni premik v delu oddelka.

Ponovno uvajanje samostojnega študija in obujanje antropoloških razsežnosti študijskega

programa, kot ga je Zupanič zasnoval v štiridesetih letih, je bilo v devetdesetih letih povezano tudi z novimi kadrovskimi okrepitevami oddelka. Leta 1998 je šel v pokoj profesor Vekoslav Kremenšek, leto pozneje pa sta sodelavca postala dr. Vito Hazler in dr. Rajko Muršič (od leta 2009 redni profesor), leta 2000 pa še pokojni dr. Borut Brumen (1963–2005) in leta 2001 dr. Mirjam Mencej (redna profesorica je postala leta 2011). Poslej je veliko bolj kot preteklost ljudskega življenja prišlo v ospredje proučevanje sodobnosti, soočanje z aktualnimi družbenimi problemi in spremembami ter kritična refleksija dotedanjih dosežkov. Epistemološki rez v devetdesetih letih je utemeljil sodobno podobo slovenske etnologije oziroma kulturne antropologije kot v svet odprte vede, ki z uporabo posodobljenih metod odgovarja na ključne probleme svojega lastnega okolja, hkrati pa se umešča v evropske in svetovne tokove razvoja vede. Sodelavci in sodelavke oddelka pa so se poslej v svojih znanstvenoraziskovalnih prizadevanjih uspešno lotevali znanstvenih analiz mnogih sodobnih družbeno-kulturnih pojavov, nacionalizma, stereotipov, socialno kulturnih fenomenov mest, posledic vojne v nekdanji Jugoslaviji, posledic novih meja, kulturnih značilnosti sodobnih družb v različnih delih sveta itn.

Ob prehodu v novo tisočletje je prišlo do korenitega preloma in globokih sprememb, a so te vendarle sledile razvojni logiki komparativne in regionalno-etnografske usmeritve nosilcev

razvoja oddelka v prvih štirih desetletjih razvoja oddelka. Po mnenju Boruta Brumna je oddelk s tem začel razvijati novo slovensko etnologijo, ki se je s kulturno antropologijo približala sodobnim usmeritvam v humanističnih in družboslovnih vedah.

Omenjeni premiki so se od takrat najizraziteje kazali v vse intenzivnejših povezavah s svetom in vse večjem številu objav v slovenskih in mednarodnih znanstvenih in strokovnih publikacijah, predvsem pa v knjižni zbirki Zupaničeva knjižnica, ki je na pobudo Rajka Muršiča začela izhajati leta 1999 in v kateri je do začetka leta 2018 izšlo 15 monografij z različnih področij etnologije, 15 zbornikov prispevkov z različnih mednarodnih znanstvenih srečanj v angleškem jeziku, 15 takšnih zbornikov v slovenskem jeziku in en prevod.

Študijski programi

1. stopnja	2. stopnja
Etnologija in kulturna antropologija – enopredmetni	Etnologija in kulturna antropologija – enopredmetni
Etnologija in kulturna antropologija – dvopredmetni	Etnologija in kulturna antropologija – dvopredmetni
	KREOL: Kulturna raznolikost in transnacionalni procesi / CREOLE: Cultural differences and transnational processes – skupni
3. stopnja	
Humanistika in družboslovje – interdisciplinarni	Področja: Balkanski študiji, Etnični in migracijski študiji, Etnologija, kulturna in socialna antropologija, Heritologija

Zaradi izjemno bogate tradicije, raziskovalnih izkušenj in gosto spletene mreže mednarodnih povezav je oddelk osrednja etnološka in kulturnoantropološka institucija na Slovenskem. Na oddelku izvajamo študijske programe na diplomski, magistrski in doktorski stopnji ter skupni magistrski program CREOLE s sedmimi evropskimi univerzami. Temeljni cilj programov je pridobitev splošnih humanističnih in družboslovnih znanj ter specifičnih kompetenc, ki izhajajo iz poznavanja načinov življenja in kulturne raznolikosti. Sodelavci in sodelavke oddelka so nosilci in nosilke razvoja slovenske etnologije in kulturne antropologije in so v skoraj osemdesetih letih od ustanovitve razvijali lastne teoretsko-metodološke pristope, ki so jih ves čas soočali z raziskovalnimi pristopi po svetu in v okviru svojih možnosti, predvsem v regionalnih okvirih, sooblikovali zgodovino vede in njeno strokovno podobo.

*Oddelk za etnologijo
in kulturno antropologijo*

Katedre

- Katedra za splošno etnologijo in metodologijo
- Katedra za etnologijo Slovencev
- Katedra za etnologijo Evrope
- Katedra za neevropsko etnologijo
- Katedra za folkloristiko
- Katedra za etnološko muzeologijo in etnološko konservatorstvo
- Katedra za kulturno antropologijo

Trenutni raziskovalni projekti in mednarodna sodelovanja

- raziskovalni program *Slovenske identitete v evropskem in svetovnem kontekstu* (P6-0187)
- raziskovalni projekt *Dediščina prve svetovne vojne: reprezentacije in reinterpretacije* (J6-7173)
- soizvajanje raziskovalnega projekta *Misliti bodočnost: primerjalna antropološka študija pričakovanj v jugovzhodni Evropi* (J6-7480)
- soizvajanje raziskovalnega projekta *Zavarovana območja ob slovensko-madžarski meji. Izzivi sodelovanja in trajnostnega razvoja* (J6-8254)
- bilateralni raziskovalni projekt *Sodobne oblike postsocialistične samoartikulacije: potrošnja, verovanja in domovanja*
- bilateralni raziskovalni projekt *National Borders and Social Boundaries in Europe: the case of Friuli* (z Mednarodno doktorsko šolo v Ženevi)
- sodelovanje red. prof. dr. Rajka Muršiča v mednarodnem raziskovalnem projektu *SENSOTRA – Sensory Transformations and Transgenerational Environmental Relationships in Europe, 1950–2020*
- sodelovanje v mednarodnih programih Erasmus+, Ne-EU Erasmus+ in Ceepus
- Oddelek izvaja skupni magistrski program *Kreol: Kulturna raznolikost in transnacionalni procesi (CREOLE: Cultural differences and transnational processes)*. To je prvi skupni evropski program na področju socialne/kulturne antropologije in ga izvajamo skupaj z Univerzo na Dunaju, Univerzo Lumière v Lyonu, Irsko nacionalno univerzo v Maynoothu, Avtonomno univerzo v Barceloni, Univerzo v Bernu, Univerzo v Stockholmu in Univerzo Adama Mickiewicza v Poznanju.

Knjižne zbirke, znanstvene revije

- Zupaničeva knjižnica (knjižna zbirka)
- Etno je fletno (e=f) (knjižna zbirka)
- AE gradiva (knjižna zbirka)
- Kulturna dediščina (knjižna zbirka)

Študentske dejavnosti in društva

- *KULA: revija Slovenskega etnološkega in antropološkega združenja Kula*
- Inštitut za multikulturne raziskave (IMR)
- Slovensko etnološko in antropološko združenje KULA
- MATAFIR, društvo za medkulturne povezave
- Roaming Anthropology
- revija *Šegavec*

Seznam zaposlenih

- doc. dr. Alenka Bartulović (od 2004)
- red. prof. dr. Bojan Baskar (od 2006)
- Mojca Bele, samostojna strokovna delavka (od 2006)
- doc. dr. Neža Čebren Lipovec (od 2019)
- izr. prof. dr. Uršula Lipovec Čebren (od 2001)
- doc. dr. Mateja Habinc (od 2010)
- izr. prof. dr. Jože Hudales (od 2001)
- Mihaela Hudelja, bibliotekarka (od 1990)
- red. prof. dr. Božidar Jezernik (od 1984)
- doc. dr. Miha Kozorog (od 2014)
- doc. dr. Boštjan Kravanja (od 1999)
- doc. dr. Sarah Lunaček Brumen (od 2010)
- red. prof. dr. Mirjam Mencej (od 1993)
- dr. Anja Moric (od 2017)
- red. prof. dr. Rajko Muršič (od 1993)
- red. prof. dr. Mojca Ramšak (od 2009)
- izr. prof. dr. Jaka Repič (od 2002)
- izr. prof. dr. Peter Simonič (od 1999)
- asist. dr. Marjana Strmčnik (od 2013)
- asist. Ana Svetel, mlada raziskovalka (od 2016)
- Damjana Žbontar Furlan, bibliotekarka (od 1999)